ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 24ης Ιανουαρίου 2002 *

Στην υπόθεση C-372/99,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον P. Stancanelli, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Ιταλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενης αρχικώς από τον U. Leanza, επικουρούμενο από τον P. G. Ferri, avvocato dello Stato, και στη συνέχεια από τον U. Leanza, επικουρούμενο από τον G. de Bellis, avvocato dello Stato, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

που έχει ως αντικείμενο να διαπιστωθεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία, παραλείποντας να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου:

— να εφαρμόσει τις διατάξεις της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με τους καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29), επί του συνόλου των συμβάσεων που συνάπτονται μεταξύ καταναλωτών και επαγγελματιών,

— να μεταφέρει στην εσωτερική έννομη τάξη της το άρθρο 5, τρίτη περίοδος, της ανωτέρω οδηγίας και

— να μεταφέρει πλήρως στην εσωτερική έννομη τάξη της τα άρθρα 6, παράγραφος 2, και 7, παράγραφος 3, της ίδιας οδηγίας,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία αυτή,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. Jann (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, D. A. O. Edward και A. La Pergola, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: S. Alber
γραμματέας: R. Grass

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2001,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 6 Οκτωβρίου 1999 η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άσκησε προσφυγή, δυνάμει του άρθρου άρθρου 226 ΕΚ, με την οποία ζητεί να αναγνωριστεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία, παραλείποντας να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου:

— να εφαρμόσει τις διατάξεις της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με τους καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29, στο εξής: οδηγία), επί του συνόλου των συμβάσεων που συνάπτονται μεταξύ καταναλωτών και επαγγελματιών,

— να μεταφέρει στην εσωτερική έννομη τάξη της το άρθρο 5, τρίτη περίοδος, της ανωτέρω οδηγίας και

— να μεταφέρει πλήρως στην εσωτερική έννομη τάξη της τα άρθρα 6, παράγραφος 2, και 7, παράγραφος 3, της ίδιας οδηγίας,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία αυτή.

Η οδηγία

2 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, η οδηγία έχει ως αντικείμενο την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών, οι οποίες αφορούν τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται μεταξύ επαγγελματιών και καταναλωτών.

3 Το άρθρο 7 της οδηγίας προβλέπει:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.

2. Τα μέσα αυτά περιλαμβάνουν διατάξεις που δίνουν σε άτομα ή οργανισμούς που έχουν, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, ορισθεί ως έχοντες έννομο συμφέρον για την προστασία των καταναλωτών, τη δυνατότητα να προσφύγουν, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων ή διοικητικών οργάνων, τα οποία αποφαίνονται για το εάν συμβατικές ρήτρες, που έχουν καταρτιστεί με σκοπό τη γενικευμένη χρήση, έχουν καταχρηστικό χαρακτήρα και εφαρμόζουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα για να πάψει η χρησιμοποίηση των ρητρών αυτών.

3. Τηρουμένης της εθνικής νομοθεσίας, οι προσφυγές που αναφέρονται στην παράγραφο 2 μπορούν να ασκούνται, κατά πλειόνων επαγγελματιών, χωριστά ή από κοινού, του αυτού επαγγελματικού τομέα ή κατά των ενώσεών τους που χρησιμοποιούν ή συνιστούν τη χρησιμοποίηση των αυτών ή παρόμοιων γενικών συμβατικών ρητρών.»

4 Κατά το άρθρο 10, παράγραφος 1, της οδηγίας, τα κράτη μέλη όφειλαν να θέσουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την οδηγία το αργότερο μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1994.

Η εθνική κανονιστική ρύθμιση

5 Η οδηγία μεταφέρθηκε στην ιταλική έννομη τάξη με τον legge 52, που φέρει τον τίτλο Disposizioni per l'adempimento di obblighi derivanti dall'appartenenza dell'Italia alle Communità europee — legge comunitaria 1994 (νόμου που περιέχει διατάξεις για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη συμμετοχή της Ιταλίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες — κοινοτικός νόμος του 1994), της 6ης Φεβρουαρίου 1996 (GURI αριθ. 34, της 10ης Φεβρουαρίου 1996, τακτικό παράρτημα αριθ. 24). Ο νόμος αυτός προσέθεσε τα άρθρα 1469 bis έως 1469 sexies στον ιταλικό αστικό κώδικα (στο εξής: αστικός κώδικας).

6 Το άρθρο 1469 sexies, πρώτο εδάφιο, του αστικού κώδικα προβλέπει:

«Οι αντιπροσωπευτικές ενώσεις των καταναλωτών και των επαγγελματιών καθώς και τα εμπορικά, βιομηχανικά, βιοτεχνικά και αγροτικά επιμελητήρια μπορούν να ασκήσουν αγωγή κατά των επαγγελματιών ή των επαγγελματικών ενώσεων που χρησιμοποιούν στις συμβάσεις γενικούς όρους και να ζητήσουν από το αρμόδιο δικαστήριο να απαγορεύσει τη χρήση των όρων αυτών των οποίων έχει διαπιστωθεί ο καταχρηστικός χαρακτήρας κατά την έννοια του παρόντος κεφαλαίου».

7 Στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, η Ιταλική Δημοκρατία προέβαλε ότι το άρθρο 7 της οδηγίας μεταφέρθηκε επίσης με το άρθρο 3 του legge 281, που επιγράφεται Disciplina dei diritti dei consumatori e degli utenti (νόμου που ρυθμίζει τα δικαιώματα των καταναλωτών και των χρηστών), της 30ής Ιουλίου 1998 (GURI αριθ. 189, της 14ης Αυγούστου 1998, στο εξής: νόμος 281/98).

8 Το άρθρο 3, πρώτο εδάφιο, του νόμου 281/98 προβλέπει:

«Οι ενώσεις καταναλωτών και χρηστών που περιλαμβάνονται στον πίνακα του άρθρου 5 νομιμοποιούνται να προασπίζουν τα συλλογικά συμφέροντα ζητώντας από το αρμόδιο δικαστήριο:

a) να απαγορεύει τις πράξεις και τις πρακτικές που θίγουν τα συμφέροντα των καταναλωτών και των χρηστών·

[...]».

9 Το άρθρο 5 του νόμου 281/98 ορίζει τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν οι ενώσεις καταναλωτών προκειμένου να περιληφθούν στον πίνακα που μνημονεύεται στο άρθρο 3. Ο πίνακας αυτός καταρτίζεται από τον Υπουργό Βιομηχανίας, Εμπορίου και Βιοτεχνίας.

Η διαδικασία

10 Θεωρώντας ότι η οδηγία δεν μεταφέρθηκε πλήρως και εμπροθέσμως στο ιταλικό δίκαιο, η Επιτροπή κίνησε τη διαδικασία λόγω παραβάσεως. Αφού ζήτησε από την Ιταλική Δημοκρατία, με έγγραφο οχλήσεως, να υποβάλει τις παρατηρήσεις της, η Επιτροπή τής απηύθυνε στις 18 Δεκεμβρίου 1998 αιτιολογημένη γνώμη με την οποία κάλεσε το εν λόγω κράτος μέλος να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να συμμορφωθεί προς αυτήν εντός δύο μηνών από της κοινοποιήσεώς της. Δεδομένου ότι η απάντηση της Ιταλικής Δημοκρατίας στην αιτιολογημένη αυτή γνώμη δεν κρίθηκε ικανοποιητική, η Επιτροπή άσκησε την υπό κρίση προσφυγή.

11 Δεδομένου ότι η Ιταλική Κυβέρνηση διευκρίνισε, με το υπόμνημά της αντικρούσεως, ότι ο legge 526, Disposizioni per l'adempimento di obblighi derivanti dall'appartenenza dell'Italia alle Comunità europee — legge comunitaria 1999 (νόμος που περιέχει τις διατάξεις για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη συμμετοχή της Ιταλίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες — κοινοτικός νόμος του 1999), της 21ης Δεκεμβρίου 1999 (GURI αριθ. 13, της 18ης Ιανουαρίου 2000, τακτικό παράρτημα αριθ. 15), προσέθεσε στο κεφάλαιο XIV bis του αστικού κώδικα τις τροποποιήσεις που ζήτησε η Επιτροπή όσον αφορά τις τρεις πρώτες αιτιάσεις της προσφυγής της, η Επιτροπή, με υπόμνημα που κατέθεσε στις 17 Μαΐου 2000, γνωστοποίησε στο Δικαστήριο ότι, σύμφωνα με το άρθρο 78 του Κανονισμού Διαδικασίας, παραιτείτο μερικώς από την ως άνω προσφυγή της, εμμένοντας μόνον ως προς την αιτίαση που αφορά το άρθρο 7, παράγραφος 3, της οδηγίας.

Επί της ουσίας

Επί του περιεχομένου της υποχρεώσεως που προβλέπει το άρθρο 7, παράγραφος 3, της οδηγίας

12 Για την Επιτροπή, το άρθρο 7 της οδηγίας ρυθμίζει μια θεμελιώδη πλευρά της προστασίας που καθιερώνει η διάταξη αυτή, ήτοι τη διαδικασία που αποσκοπεί στο

«να παύσει» η χρησιμοποίηση καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ επαγγελματιών και καταναλωτών. Κατά την Επιτροπή, ο σκοπός αυτός επιβάλλει να είναι δυνατή η κίνηση της διαδικασίας αυτής όχι μόνον κατά των επαγγελματιών που χρησιμοποιούν τις ρήτρες αυτής, αλλά και κατά των επαγγελματικών ενώσεων ή άλλων επαγγελματιών που συνιστούν τη χρησιμοποίησή τους. Κατά την Επιτροπή, δεν χρειάζεται να αναμένεται η χρησιμοποίηση σε συγκεκριμένες συμβάσεις ρητρών που έχουν καταρτιστεί με σκοπό να τύχουν γενικευμένης χρήσεως.

13 Η Ιταλική Κυβέρνηση αμφισβητεί την ορθότητα της ερμηνείας αυτής. Υποστηρίζει ότι η διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 7 της οδηγίας αποσκοπεί στο να παύσει «η χρησιμοποίηση» των καταχρηστικών ρητρών. Κατά συνέπεια, η πραγματική και όχι απλώς δυνητική χρησιμοποίησή τους αποτελεί βασική προϋπόθεση.

14 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι στην απόφασή του της 27ης Ιουνίου 2000, C-240/98 έως C-244/98, Océano Grupo Editorial και Salvat Editores (Συλλογή 2000, σ. I-4941, σκέψη 27), το Δικαστήριο έκρινε ότι το σύστημα προστασίας που καθιερώνει η οδηγία στηρίζεται στην αντίληψη ότι η ανισότητα μεταξύ του καταναλωτή και του επαγγελματία μπορεί να αντισταθμιστεί μόνο με θετική παρέμβαση, μη εξαρτώμενη από τους συμβαλλομένους στη σύμβαση και μόνον. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, το άρθρο 7 της οδηγίας, η παράγραφος 1 του οποίου απαιτεί από τα κράτη μέλη να θέσουν σε εφαρμογή κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα προκειμένου να παύσει η χρησιμοποίηση καταχρηστικών ρητρών, διευκρινίζει, στην παράγραφο 2, ότι τα μέσα αυτά περιλαμβάνουν τη δυνατότητα εγκεκριμένων ενώσεων καταναλωτών να προσφεύγουν στα δικαστήρια με αίτημα να εξεταστεί κατά πόσον ρήτρες που έχουν καταρτιστεί για γενικευμένη χρήση έχουν καταχρηστικό χαρακτήρα και να επιτυγχάνουν, ενδεχομένως, την απαγόρευσή τους.

15 Ο προληπτικός χαρακτήρας και ο αποτρεπτικός σκοπός των αγωγών που πρέπει να προβλεφθούν νομοθετικώς, καθώς και ο αυτόνομος χαρακτήρας τους έναντι πάσης φύσεως συγκεκριμένης ατομικής διαφοράς προϋποθέτουν, όπως αναγνώρισε το Δικαστήριο, ότι οι αγωγές αυτές μπορούν να ασκηθούν έστω και αν δεν έχει γίνει χρησιμοποίηση των ρητρών αυτών, η απαγόρευση των οποίων ζητείται, σε συγκεκριμένες συμβάσεις, αλλά απλώς σύσταση από τους επαγγελματίες ή τις ενώσεις τους για τη χρησιμοποίησή τους (προαναφερθείσα απόφαση Océano Grupo Editorial και Salvat Editores, σκέψη 27).

16 Κατά συνέπεια, το άρθρο 7, παράγραφος 3, της οδηγίας πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι απαιτεί την πρόβλεψη διαδικασιών που μπορούν να κινηθούν και κατά συμπεριφορών που περιορίζονται στη σύσταση της χρησιμοποιήσεως συμβατικών ρητρών καταχρηστικού χαρακτήρα.

Επί της μεταφοράς του άρθρου 7, παράγραφος 3, της οδηγίας στην ιταλική έννομη τάξη

17 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το άρθρο 1469 sexies του αστικού κώδικα επιτρέπει την άσκηση αγωγής μόνον κατά των επαγγελματιών ή των επαγγελματικών ενώσεων που χρησιμοποιούν καταχρηστικές ρήτρες, πράγμα που περιορίζει τα προληπτικά αποτελέσματα της διαδικασίας απαγορεύσεως που προβλέπει το άρθρο 7 της οδηγίας.

18 Κατά την Επιτροπή, το άρθρο 3, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', του νόμου 281/98 δεν παρέχει τη δυνατότητα πληρώσεως του κενού αυτού. Κατ' αρχάς, δεδομένου ότι η αγωγή που προβλέπει η διάταξη αυτή έχει γενικότερο χαρακτήρα σε σχέση με αυτή που προβλέπει το άρθρο 1469 sexies του αστικού κώδικα, το τελευταίο αυτό άρθρο θα υπερισχύει μάλλον στις δίκες με αντικείμενο καταχρηστικές ρήτρες. Ακολούθως, και αν υποτεθεί ότι η αγωγή που προβλέπει το άρθρο 3 του νόμου 281/98 μπορεί να ασκηθεί κατά των προσώπων που συνιστούν τη χρησιμοποίηση καταχρηστικών ρητρών, θα επρόκειτο για μία ερμηνεία praeter legem, ή ακόμη και contra legem, που δεν θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις σαφήνειας και ακρίβειας που πρέπει να χαρακτηρίζουν τα εθνικά μέτρα μεταφοράς της οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη. Τέλος, η εν λόγω διάταξη περιορίζει τον κύκλο των προσώπων που νομιμοποιούνται στην άσκηση αγωγής σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι το άρθρο 1469 sexies, διαφοροποιώντας έτσι, κατά παράβαση του άρθρου 7 της οδηγίας, τη μεταχείριση των προσώπων που χρησιμοποιούν καταχρηστικές ρήτρες και των προσώπων που συνιστούν τη χρησιμοποίησή τους.

19 Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, σε περίπτωση πραγματικής χρησιμοποιήσεως καταχρηστικών ρητρών, είναι δυνατό να εμποδιστεί μια συμπεριφορά που συνιστά τη χρήση των ρητρών αυτών βάσει του άρθρου 3 του νόμου 281/98, το οποίο αφορά «τις συμπεριφορές που θίγουν τα συμφέροντα των καταναλωτών και των χρηστών». Κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, η αρχή ότι ο ειδικός κανόνας υπερισχύει του γενικού είναι αλυσιτελής προκειμένου να προσδιοριστούν οι σχέσεις μεταξύ του άρθρου 1469 sexies του αστικού κώδικα και του άρθρου 3 του νόμου 281/98, στον βαθμό που δεν πρόκειται για διατάξεις ουσιαστικού, αλλά δικονομικού δικαίου. Ως προς τον καθορισμό των προσώπων που μπορούν να ζητήσουν την απαγόρευση των καταχρηστικών ρητρών, η Ιταλική Κυβέρνηση τονίζει ότι το άρθρο 7, παράγραφος 3, της οδηγίας παραπέμπει στο εθνικό δίκαιο.

20 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το περιεχόμενο των εθνικών νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων πρέπει να εκτιμάται λαμβανομένης υπόψη της ερμηνείας τους από τα εθνικά δικαστήρια (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 8ης Ιουνίου 1994, υπόθεση C-382/92, Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Συλλογή 1994, σ. I-2435, σκέψη 36, και της 29ης Μαΐου 1997, C-300/95, Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Συλλογή 1997, σ. I-2649, σκέψη 37).

21 Εν προκειμένω, όσον αφορά, πρώτον, το άρθρο 1469 sexies του αστικού κώδικα, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι από το γράμμα της διατάξεως αυτής προκύπτει ότι η άσκηση αγωγής είναι δυνατή μόνο σε περίπτωση χρησιμοποιήσεως καταχρηστικών ρητρών. Ωστόσο, ο γενικός εισαγγελέας τόνισε στο σημείο 30 των προτάσεών του ότι η ιταλική νομολογία ερμηνεύει την έννοια «χρησιμοποίηση» τόσο διασταλτικά ώστε να καλύπτει και τη σύσταση της χρησιμοποιήσεως καταχρηστικών ρητρών.

22 Ωστόσο, από τις αποφάσεις των ιταλικών δικαστηρίων που μνημονεύει ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 10 και 11 των προτάσεών του προκύπτει ότι αυτή η πρόσφατη νομολογία δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ομόφωνη ή, τουλάχιστον, αρκούντως παγιωμένη ώστε να θεωρείται βέβαιη μία ερμηνεία με το περιεχόμενο αυτό.

23 Όσον αφορά, δεύτερον, το άρθρο 3 του νόμου 281/98, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το γράμμα της διατάξεως αυτής δεν αποκλείει την άσκηση αγωγής λόγω συμπεριφοράς που έγκειται στη σύσταση της χρησιμοποιήσεως καταχρηστικών ρητρών. Εξάλλου, ο γενικός εισαγγελέας τόνισε στο σημείο 40 των προτάσεών του ότι η ιταλική νομολογία δέχεται το παραδεκτό των αγωγών αυτών.

24 Εντούτοις, η απόφαση που μνημονεύεται στην υποσημείωση 14 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα, που δεν αφορά μια απλή συμπεριφορά που έγκειται στη σύσταση χρησιμοποιήσεως καταχρηστικών ρητρών, δεν είναι σε θέση να κλονίσει την ερμηνεία του άρθρου 3 του νόμου 281/98 από την Ιταλική Κυβέρνηση στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, κατά την οποία το παραδεκτό της αγωγής κατά του προσώπου που προβαίνει στη σύσταση προϋποθέτει ότι πράγματι χρησιμοποιήθηκαν οι καταχρηστικές ρήτρες που απετέλεσαν αντικείμενο της συστάσεως. Μια όμως τέτοια προϋπόθεση θα ήταν ασυμβίβαστη με την ερμηνεία που πρέπει να δοθεί στο άρθρο 7, παράγραφος 3, της οδηγίας (βλ. σκέψη 16 της παρούσας αποφάσεως).

25 Οι επιφυλάξεις αυτές είναι κατά μείζονα λόγο εντονότερες λόγω του ότι, όπως παρατηρεί ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 54 των προτάσεών του, η σχέση μεταξύ του άρθρου 1469 sexies του αστικού κώδικα και του άρθρου 3 του νόμου 281/98 δεν είναι απαλλαγμένη ασαφειών. Όπως παρατηρεί ο γενικός εισαγγελέας, φαίνεται ότι πράγματι ορισμένα ιταλικά δικαστήρια θεωρούν ότι, όσον αφορά τις καταχρηστικές ρήτρες, το εν λόγω άρθρο 1469 sexies, ως ειδικός νόμος, υπερισχύει του άρθρου 3 του νόμου 281/98. Μια τέτοια ερμηνεία όμως έχει επιπτώσεις στον κύκλο των προσώπων που νομιμοποιούνται στην άσκηση αγωγής, δεδομένου ότι οι δύο διατάξεις δεν έχουν το ίδιο πεδίο εφαρμογής ως προς το σημείο αυτό.

26 Λόγω των επιφυλάξεων που δημιουργεί το σύνολο της νομολογίας αυτής, που αποτελείται από αποφάσεις πρωτοβάθμιων δικαστηρίων, δεν μπορεί να θεωρηθεί βέβαιο ότι η ερμηνεία που δίδουν τα ιταλικά δικαστήρια στο άρθρο 1469 sexies του αστικού κώδικα και στο άρθρο 3 του νόμου 281/98 παρέχουν τη δυνατότητα εκπληρώσεως του σκοπού που επιδιώκει το άρθρο 7, παράγραφος 3, της οδηγίας, όπως υπομνήστηκε στη σκέψη 16 της παρούσας αποφάσεως.

27 Εν πάση περιπτώσει, έστω και αν υποτεθεί ότι η τελευταία αυτή διάταξη αφορά πρόσωπα ή ενώσεις που διαθέτουν νομικές γνώσεις όσον αφορά την προστασία των καταναλωτών, πρέπει να διαπιστωθεί ότι κατά τη μεταφορά του άρθρου 7, παράγραφος 3, της οδηγίας στην ιταλική έννομη τάξη δεν ελήφθη επαρκώς υπόψη η αρχή της ασφάλειας δικαίου.

28 Κατά συνέπεια, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Ιταλική Δημοκρατία, παραλείποντας να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να μεταφέρει πλήρως το άρθρο 7, παράγραφος 3, της οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη της, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία αυτή.

Επί των δικαστικών εξόδων

29 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπήρξε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε την καταδίκη της Ιταλικής Δημοκρατίας και η τελευταία ηττήθηκε, πρέπει η Ιταλική Δημοκρατία να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα στο μέτρο που η προσφυγή αφορά το άρθρο 7, παράγραφος 3, της οδηγίας.

30 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 5, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας, κατόπιν αιτήσεως του παραιτουμένου διαδίκου, καταδικάζεται στα έξοδα ο αντίδικος, αν τούτο δικαιολογείται από τη στάση του. Λαμβανομένης υπόψη της στάσεως της Ιταλικής Δημοκρατίας, η οποία επέφερε τις αναγκαίες τροποποιήσεις, σύμφωνα με τις τρεις πρώτες αιτιάσεις της προσφυγής, μόνο μετά την άσκηση της προσφυγής, πρέπει η Ιταλική Δημοκρατία να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα κατά το μέρος που η προσφυγή αφορά τις αιτιάσεις αυτές.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) **Η Ιταλική Δημοκρατία, παραλείποντας να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να μεταφέρει πλήρως στην εσωτερική έννομη τάξη της το άρθρο 7, παράγραφος 3, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με τους καταναλωτές, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία αυτή.**

2) **Καταδικάζει την Ιταλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.**

Jann Edward La Pergola

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 24 Ιανουαρίου 2002.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

P. Jann